

فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجی

(قە کۆلینە کا ئاماری — شلوڤه کارییە)

مسعود جمیل رهشید

پشکا زمانێ کوردی، کولێژا زمانان، زانکویا دهوك، هەرێما کوردستانی — عێراق

((مێتروویا وەرگرتنا قە کۆلینێ: 4 کانوونیا ئێکی، 2017، مێروو رهزامەندییا بەلافکرنی: 12 شوات، 2108))

پوختە

ئەگەر تەماشەیی پەیفین سترانین دیلانکیین کرمانجی بکەین، دێ بینین کو زۆر بەیا وان گەلەک دکەفن نین، یان تیکەلی پەیفین بیانی بووینە، ئانکو پەیفین وان بو پیش (300) سالان یان کیمز قەدگەرن. لەورا دشیاندا یە پێژین کو کەفیا سترانین دیلانکیین کرمانجی د پەیفاندا نینە، بەلکو د سەلیقە و ریتەم و فورم و کیشین وی یین خومالییدا، چونکی ئەو رەگەزە (سەلیقە، ریتەم، فورم و کیش) ب درێژا هیا مێرووی وەکو خو د سترانیدا هاتینە پارازتن، ئانکو پەیفین سترانی ژ سەردەمەکی بو ئێکی دی هاتینە گوهورین، بەلی تام و خوشیا سترانا کوردییا رەسەن د وان رەگەزاند هاتیە پارازتن. ئەو قە کۆلینە یا لژیر ناو و نیشانی (فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجی) پیکولی دکەت هەمی وان فورمیین سەرەکیین سترانین دیلانکیین کرمانجی دەستیشان بکەت، ئەو چەندە زی ل دویف شلوڤه کەرنە کا کیشناسی بو (2015) سترانین دیلانکیین زۆر بەیا دەفەرین کرمانجیا سەریه، کو پشتبەستن ل سەر هژمارە و رێژەیین سەدی هاتیە کەرن. بو ئەنجامدانا ئی قە کۆلینێ، قە کۆلەری هەمی ئەو پەرتووکیین تاییەت ب کۆمفە کرنا سترانین دیلانکیین کرمانجی د پەرتوو کخانا کوردستانا باشوردا وەرگرتینە و شلوڤه کەرنە، پاشان ئەو شلوڤه کەرن ل دویف ئامارین زانستی هاتینە قافارتن و ژ وان قافارتنا فورمیین سترانی هاتینە دەستیشان کەرن، بو هەر فورمەکی زی نافەک ل دویف تاییەتەندییا فورمی دانا. ل داوی قە کۆلەر گەهشتیە وی ئەنجامی کو فورمیین سترانا دیلانکییا کرمانجی ل سەر سی جۆراند هاتینە دابەش کەرن: فورمیین سەرەکی و فورمیین تاییەت و سترانین بی فورم. فورمیین سەرەکیژی گەلەکن و د هەمە جۆرن، دیسان فورمیین تاییەت گەلەک درێک و پیکن و چارچۆ قە کی دیار کری هەیه، بەلی هەندەک سترانان هێچ فورمەکی دەستیشان کری نینە.

پیشەکی

ئەو قە کۆلینە یا لژیر نافونیشانی (فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجی) پیکولی دکەت فورمیین سەرەکیین سترانا دیلانکییا کرمانجیا سەری ل دویف تاییەتەندییا فورمیین سترانان

1- نافونیشانی قە کۆلینێ

پشکا ئیکي

سترانا دیلانکییا کرمانجی

ب دیتنا گه‌له‌ک نقیسه‌ران ستران ((که‌شترین

جوری ئەده‌بی فلکۆرییه، دیسان ئەو پارچه‌یه‌کا

دیاره ژ هۆزانا لیریکی (سۆزداری) ((⁽¹⁾). ئەو

سترانه ب گه‌له‌ک ره‌نگ و نافان دیار دبن، دیسان

هەر نقیسه‌ره‌ک ل دویف بواری ئە کۆلینا خو

فایارته‌کی بۆ دادنیت، به‌لی ئە‌گه‌ر ئەم ب

شیوه‌یه‌کی گشتی به‌ریخو بدینه سترانا فولکۆری،

دی دابه‌شی دوو جورین سهره‌کی بیت، ئەوژی

سترانین دیوانکی و سترانین دیلانکی⁽²⁾. ئانکو ئەو

سترانین دیلان و سه‌ما دبه‌را ده‌ینه‌کرن یانژی ئەوین

د هه‌له‌که‌فتین دیلاناندا ده‌ینه‌گوتن، به‌لی سترانین

دیوانکی ئەو سترانین یین دیلان دبه‌را نه‌هیته‌کرن.

چونکی پرانییا جاران د کوچک و دیواناندا دهاتنه

گوتن. ب رمانه‌کا دی سترانین دیوانکی

((به‌ره‌فاژی سترانین گوڤه‌ند و دیلانان، د کوشک و

دیوان و جقاتان ده‌ تینه‌ بکارنانین. سترانین

رونشترینه))⁽³⁾. هه‌رچه‌نده دیت گه‌له‌ک جورین

دیین سترانان زی هه‌بن نه‌چنه دبن فی فایارته‌یدا

وه‌کی سترانین لایه‌ لای و سترانین دروینی ..هتد.

1-1- زاراڤین سترانا دیلانکی:

هه‌رچه‌نده چوار زاراڤ بۆ فی جوری سترانان

ده‌ینه‌ بکاره‌یان، به‌لی مه‌ نافی (سترانا دیلانکی)

هه‌لبزارتیه، چونکی ل گه‌ل سروشتی ئەفی سترانی

دگونجیت. ژ لایه‌کی دیقه هژماره‌کا په‌رتووکی

ده‌ستیشانبکه‌ت، ئەو چهنده‌ زی ل دویف

سیسته‌مه‌کی ئاماره‌یی یی شلوڤه‌ کاری.

2- گرنگییا فه‌ کۆلینی:

گرنگییا ئەفی فه‌ کۆلینی د ئەفان خالاندا دیار

دبیت:

أ- هه‌تا نه‌و هه‌چ فه‌ کۆلینه‌کا زانستییا تایه‌ت و

تیروته‌سه‌ل ل دۆر فورمین سترانا دیلانکییا کرمانجی

نه‌هاتینه‌ نه‌جامدان.

ب- ئەو فه‌ کۆلینه‌ دی بیته‌ هاریکار بۆ پارازتنا

فورمین سترانی و درێژه‌پندان ل سه‌ر بکاره‌یانان و ان

فورمان ژ لای هۆزانقان و سترانیژین فی

سه‌رده‌میقه، ب فی ره‌نگی دی ئەو جوری سترانی ژ

به‌رزه‌بوونی هیته‌ پارازتن.

3- ریازا فه‌ کۆلینی:

ئەو فه‌ کۆلینه‌ ل دویف ریازه‌کا شلوڤه‌ کاری

هاتییه‌ نه‌جامدان. ب پشتبه‌ستن لسه‌ر بکاره‌یانان

شیوازی ئاماری د دیارکرن فورماندا.

4- نافه‌رۆکا فه‌ کۆلینی:

ئەو فه‌ کۆلینه‌ ژ پیشه‌کی و دوو پشکان

پیکده‌یت. د پشکا ئیکیدا سترانا دیلانکییا کرمانجی

ل دویف پیناسه‌ و زاراڤ و تایه‌تمه‌ندیانقه‌ هاتییه‌

دیاکرن. پشکا دووی یا تایه‌ته‌ ب فورمین سترانی

و هه‌می فورم ل دویف تایه‌تمه‌ندیین و ان هاتییه‌

دیارکرن. ل دوماهی گرنگترین نه‌جامین فه‌ کۆلینی

هاتییه‌ ده‌ستیشانکرن.

تایبەت ب ڤی جوړی ستراښځه هه مان ناڤی (دیلان⁽⁴⁾) بکارهینایه، دیسان دەمی مروؤ ڤان ستاران دخوینیت یان گوھلیدبیت په یفا (دیلان) د ناڤ گەلەك تیكستین ڤی جوړی ستراښدا دهیته دیتن. دهیته زانین كو د ناڤ خەلكی ئاساییدا (تایبەتی ل دەڤه را بهه دینان) زاراقی (ستراښ داوه تان) گەلەكی بهر به لافه، بهلی د راستیدا په یفا (داوه ت) په یفا كا بنیات عه ره بیه یان ژ په یفا (الدعوة) هاتیه وه گرتن، ب راما نا (داخواز⁽⁵⁾) كو دیلانی ژی ئەڤ تایبەتمەندییه هه بوویه، چونکی خەلك بۆ سەر دیلانی دهاتنه داخواز کرن، یان ژی ژ په یفا (الدبكه) یا عه ره بی ب راما نا (داوه ت، گوڤه ند، دیلان⁽⁶⁾) هاتیه وه گرتن. ژ لایه كی دو یفا زاراقی (ستراښ شه هیانان) گەلەكی گونجای نینه، چونکی په یفا (شه هیان) گەلەك ب كیمی د ناڤ تیكستین سترا نا دیلانكیدا دهیته دیتن، دیسان دبیت شه هیان د بهر هه می جوړین سترا نا را بهیته كرن.

دوو زاراقین دیژی ل باكووری كوردستانی بۆ ڤی جوړی سترا نا دهیته گوتن (ئه وژی (دیلوك) و (دورك)ن، ئەڤ سترا نه ژ ئالیی ههك ستراښیژانځه دهیته گوتن و ژ ئالیی ههك ستراښیژین دیفا تینه ڤه گه راندن⁽⁷⁾).

1-2- پیناسه یین سترا نا دیلانکی:

د زۆر به یا ژیده راندا سترا نا دیلانکی ل گەل سترا نا كیشدار هاتیه پیناسه كرن، هه رچه نده ئەو گوتن یا راسته و ناهیته پشتگو هكرن، چونکی

هه می ستراښ دیلانکی دكیشدارن. بهلی مهرج نینه هه ر سترا نه كا فولكلوریا كیشدار سترا نا دیلانکی بیت. (مارف خه زنه دار) ل دۆر سترا نا كیشدار دبیزیت: ((ئهم به شه گۆرانی یه به شیککی یه كجار گرنگ و بلاوه و ئەدگاری تایبەتی ی خوی هه یه (...)) بریتی یه له كۆپلیتیکی كورتی دلداری بۆ مه به سستی ئاواز⁽⁸⁾). ژ لایه كی دیفا (حجی جعفر) زیده تر ل سهر وه سفكرنا ڤی جوړی ستراښ راوستیایه و دبیزیت: ((سترا نا داوه تا چقه كی هندی بیژی بهر كەتی و دهوله مه نده، ژ تایی سترا نا كوردی، پری ره وشه نبیری یه، پری ئاواز و دهنگین خوش خوشه، ئارمانج ژی ره قس و سه مایه، له وما خو خه ملانديه ژ په یقین جوان و شرین، ئاوازی نازك و دلغه كهر، پتر د بهر خه ملا روخساری خورا چوو یه، گەلەك پویته ب ناڤه رو كا خو نه کریه⁽⁹⁾). ب راما نه كا دی سترا نا دیلانکی گرنگیی گەلەك ب ناڤه رو كی نادهت و پتر سه نگا وی یا ل سهر روخساری وی.

(ئه دیب چهلكی) ل دۆر هه ر دوو زاراقین (دیلان) و (گوڤه ند) دبیزیت: ((گوڤه ند و دیلان دوو ناڤین كهفن و ناڤدارین داوه تین كوردینه كو هه ر یهك ژ وانژی بۆ رهنگه كی داوه تان دهیته گوتن، ب ڤی ئاواپی:

- گوڤه ند: ئەو داوه تن یین گران و رتما موزیککی تیدا یا ئارام بیت، وه کی گولشینی، شیخانی، چۆخجان، تلیمه رجان، بیاتی و شامیرانی... هتد.

کیش	هژمارا سترانان	رېژا سهدی
هه‌فت	1282	% 63.622
هه‌شت	403	% 20
دهه	208	% 10.322
شه‌ش	94	% 4.665
بې کیش	13	% 0.645
نهه	8	% 0.397
هه‌فت/هه‌شت	4	% 0.198
یازده	2	% 0.099
سیزده	1	% 0.049
سهرجه‌م	2015	% 100

وه‌کی دیار کیشا (هه‌فت) بر‌گه‌یی ب رېژا ئیکي دهیت و دویتدا کیشین (هه‌شت)، (دهه)، (شه‌ش)، (بې کیش)، (نهه)، (هه‌فت/هه‌شت)، (یازده) و (سیزه) دهین.

د- ((ئه‌ف سترانه ژ به‌ندان پیک هاتینه، به‌را پتر ژ سی رېژکا پیک دهین، کیش و سه‌روایا وان رېژکا مینا ئیکه))⁽¹⁵⁾.

ه- ((مشه هونه‌ری ره‌وانیژی بکاره‌ینایه، وه‌کو ته‌شیهات (لیکچواندن) و خوازه و خواستن و توانج پو‌شی))⁽¹⁶⁾. ئه‌ف هونه‌ره ب سفکی هاتیه بکاره‌ینان، ئانکو وه‌کی هوزانا کلاسیکی دئالوز نین.

پشکا دوویی

فورمین سترانین دیلانکی^(**)

- دیلان: ئه‌و داوه‌تن یین سفک و رتما موزیکي تیدا یا خورت و له‌زگین بیت، وه‌کی مللانی، عه‌ره‌بکی، بی‌ریوکی، سنجانو و بابله‌کان و ... هتد))⁽¹⁰⁾.

1-3- گرنگترین تاییه‌تمه‌ندیین سترانا دیلانکی:

هه‌رچه‌نده وه‌کو پیدفی فه‌کولین ل سهر سترانا دیلانکی نه‌هاتینه ئه‌نجامدان، چونکی ئه‌و په‌رتووک و به‌ره‌مین به‌رده‌ست زوربه‌یا وان کومفه‌کرن نه‌کو فه‌کولین، به‌لی ب شیوه‌کی گشتی د شیاندایه ب فی ره‌نگی گرنگترین تاییه‌تمه‌ندیین فی جو‌ری سترانی دیار بکه‌ین:

أ- سترانا دیلانکی گرنگییه‌کا تاییه‌ت دده‌ته رو‌خساری، ب رامانه‌کا دی ((ژبه‌رکو سترانا دیلانکی بو‌شاهی و دیلانان دهیته فه‌هاندن، له‌ورا پتر خه‌م ژ ناواز و په‌یفا خواری یه، ژ رمان و بیر و هزرا))⁽¹²⁾.

ب- سترانین دیلانکی دبیت گوفه‌ند دبه‌را بهیته‌کرن یانژی نه‌هیته‌کرن، بو‌نمونه هنده‌ک نارینیکین بویکی و سه‌ری زاقای، گوفه‌ند دبه‌را ناهیته‌کرن⁽¹³⁾. به‌لی هه‌میان ئیک سیفه‌ت هه‌یه ئه‌وژی ئه‌وه، هه‌می ئه‌ف سترانه دکیشدارن.

ج- کیشا سترانین دیلانکیین کرمانجی زوربه‌یا جاران (دهه) و (هه‌شت) و (هه‌فت) بر‌گه‌یینه⁽¹⁴⁾.

ل گه‌ل ئه‌نجامدانا ئه‌فی فه‌کولینی مه‌کیشین سترانین دیلانکی زی ده‌ره‌ینایه، کو ب ئه‌فی ره‌نگی بوون^(*):

نه‌چاربووینه ئەو پەرتووکیڤ تیکست ب رینقیسا لاتینی تیدا هاتییه تومارکرن، وان تیکستان بکه‌ینه رینقیسا ئاسایی یا کوردستانا باکور داکو ل گهل تیکستین دی ده‌ه‌ف‌دژ نه‌بن، چونکی رینقیسین جودا دی کارینگه‌یی ل سەر هه‌می هژماره و ریزه‌یان کهن.

ده‌می فله‌کۆلەر سترانا دیلانکی ژ لایبێ فورمانقه شلۆقه‌دکته، ئیکسەر هه‌ست دکته کو فورمین وی دبنه دوو جور، فورمین سهره‌کی (به‌ریه‌لاڤ) و فورمین تایه‌ت، مه‌هه‌ولدایه هندی د شیاندا بیت ل دویف هژمارا ریزان ناڤین کوردی و یین تازه بو دابنن، بو نمونه: ل جهی نیقه‌دیپان مه‌ زاراقی (ریژ، ریژک) بکاره‌ینایه، چونکی گه‌له‌ک ریژین کۆپله‌یان جووت جووت نین (زه‌جی نینن)، له‌ورا وه‌کی دیپین ته‌واو دیارنابن، دیسان د زۆربه‌یا ژیده‌راندا زاراقی (ریژ) بو هاتیه بکاره‌ینان. کرنگرتین فورمین سهره‌کیڤ سترانا دیلانکییا کرمانجی، ئەڤین ل خوارینه:

1-2- فورمی دوو ریژی:

د سترانین دیلانکیڤ کرمانجیدا فورمی دوو ریژی ئیکه ژ فورمین ب کیمی ده‌یته دیتن. ئەڤ فورمه ب دوو شیوه‌یان دیاردبیت، شیوی ئیکي وه‌کی (مه‌سنه‌وی) یا هۆزانا کلاسیکیه، ئانکو ههر جووته‌کی سه‌روایا خو یا تایه‌ت هه‌یه، شیوی دوو کو یی تایه‌ته ب سترانا کرمانجیقه، ئەوه ههر کۆپله‌کا سترانی ژ چوار ریزان پیکده‌یت، د ههر

ب شیویه‌کی گشتی زۆربه‌یا سترانین دیلانکی ده‌می ده‌یته نفیسین دابه‌شی کۆپله‌یان دبن، ههر وه‌کی مه‌ دیارکری و زۆربه‌یا فان کۆپله‌یان ژ سی ریزکین هه‌فسه‌روا پیکده‌ین. ل گهل فی تیکستی سی ریزکی، پرانییا جارن تیکسته‌کی هه‌فته‌ریژی هه‌یه و د پرانییا ستراناندا ده‌یته دیتن، به‌لی وه‌کو پیدافی به‌حسی وی تیکستی هه‌فته‌ریب د پەرتووکاندا ناهیته‌کرن، یانژی ده‌یته پشتگوهرکرن. ب واتایه‌کا دی زۆربه‌یا سترانان دابه‌شی کۆپله‌یان دبن و ئەڤ کۆپله‌یه ب سهر دوو لایین (راست) و (چه‌پ) دا ده‌یته دابه‌شکرن، لایه‌ک ژ وان ب تنی بو سه‌لیقا سترانی ده‌یته گوتن، دبیت ئەو تیکست بیت یی کورس (یان تاک) د گوتنا سترانیدا فله‌دیگرت، چونکی گه‌له‌ک سترانین دیلانکی که‌سه‌ک دیبژیت و که‌سه‌کی دی فله‌دیگرت، یانژی که‌سه‌ک دیبژیت و کۆمه‌کا که‌سان فله‌دیگرت و دبیت ژی کومه‌ک بیژن و کومه‌ک فله‌گرتن. ئەڤ پارچا هه‌فته‌ریب پرانییا جارن دکه‌ڤینه لایبێ چه‌پ و ب ئەرکی سه‌لیقه و موزیکی رادبیت، به‌لی ستران هه‌نه ئەو تیکست ل لایبێ راستی دیاردبیت. دیسان دبیت ئەڤ تیکستی هه‌فته‌ریب هه‌مان تیکستی لایبێ دیتر بیت، هه‌ردیسان دهنده‌ک سترانین کیما ئەو تیکستی هه‌فته‌ریب نینه.

پیدافییه دیاربکه‌ین کو د فی فله‌کۆلینیدا مه‌ فورمین سترانان ل دویف تیکستی هه‌فته‌ریب (تیکستی موزیکی) ده‌ستنیشانکریه، له‌ورا ئەم

أ- فورمی دوو ریژی ئاسایی:

فورمی وی ب ئی شیوهیه: أ، ب، ج ج ...
نموونه بو ئی فورمی سترانا (کهوی لال⁽¹⁷⁾):

ئەز پێ چورومە لەوینێ
رازی نەبی چ جاری
ئەز نقستم بێ خەبەر
کتک وی لێر لەمسی
پەنجی تە ژەهرا ماری

کۆپله کیدا ریژا ئیکێ و دووی وەکی ئیک و ریژین
سیی و چواری ژی دیسان وەکی ئیکن، لەورا مه
ناقئ وان کرییه (دوو ریژیا دووباره کری).

کهوی لال بو خورینێ
لەوین کو هاتی باری
چو جاری مالەك ل سەر
ئەز نقستم لە پرسی
کتک نەوی تەتاری

چوارژی ب تەمامی وەکی ئیکن و ل گەل ریژین
ئیک و دوو د هەقسەروانە. فورمی وی ب ئی
رەنگییه: أ أ أ، ب ب ب، ج ج ج ...
نموونه بو ئی فورمی سترانا (عیلی بارکر⁽¹⁸⁾):

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیکن و ریژین سی و

ئەو فورمە دوو ریژی دووباره کری:

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیکن و ریژین سی و

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیکن و ریژین سی و

ئەو فورمە دوو ریژی دووباره کری:

ئەو فورمە د سترانا کرمانجیدا ب چەند شیوهیان
دیاردییت، بەلێ دیارترین شیوه ئەوە کو هەر
کۆپلهك ژ چوار ریژان پیک دەیت و ریژین ئیک و
دوو ب تەمامی وەکی ئیکن و ریژین سی و

دبەرەتدا فورمەکی دوو ریژییە، ئەڤ چەندە ژى دزفريتەڤە بۆ شىوازی گۆتتا سترانى کوب جوق جوق دەیتە گۆتن لەورا هەر ریژەك دوو جاراً دووبارە دبیت.

وەكى د غوونیدا دیار هەر كۆپلەیهك ژ چار ریژان ئیکدەیت، ریژین ئیک و دوو ب تەمامی وەكى ئیک دووبارە دبن، دیسان ریژین سى و چار ژى ب تەمامی وەكى ئیک دووبارە دبن، ئانکو

ریژی ژ فورمی دوو ریژی بەربەلاشترە. ئەڤ فورمە ب چەند شیوەیان دیاردبیت کو ئەڤین ل خوارینە: **أ- سى ریژیا تەواو:**

هژمارە و ریژەیا سەدى یا فورمی دوو ریژی د سترانین دیلانکین کومانجیدا ب فى رەنگیە:

جۆرى فورمى	هژمارا سترانان	ریژا سەدى
دوو ریژی	10	0.496 %

مەبەست ژى ئەو فورمە یى هەر كۆپلەك ژ سى ریژین هەڤسەروا پیکدەیت و ژ سەروایا ریژین دی دجودانە، فورمژى ب فى شیوەیە: أ أ، ب ب،

2-2- فورمی سى ریژی:

ج ج ج ...
نموونه بۆ فى فورمی سترانا (هۆی شەنگە⁽¹⁹⁾):

ژ ناڤى وى دیارە کو هەر كۆپلەیهك ژ سى ریژان پیکدەیت و د سترانا کومانجیدا فورمی سى

هۆی شەنگە شەنگە ئاغاو شەنگە
سەر ملی گرانە ل ملا حەفت رەنگە
لو مپرو چبکم دیوانەك تەنگە

هۆی بینن هۆی بینن شەکراغای بینن
کورک و قاپویتا ل ملا ب وەرینن
ئەگەر نەهاتو کەڤیلا بینن

سەرى دیوانى ژ دیوانى و پیدە
شەکراغا شەنگە مەشیابى تیدە
پۆلیس فەلە بى خەنجەرەك لیڤە

ب- سى ریژیا تەماما زیڤە کرى (پاش سەروا):

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز به‌رتیلا براییّ خوه مه

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز یا ته‌مه یا ته نینم

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز کۆتروکا چه‌نگ نه‌خشینم

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

ئەز کووفی مه که‌دی نینم

حه‌مکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه لاوکۆ دینۆ، ئەز یا ته مه

د- سیّ رێژیا به‌ند: کۆپلاندا ده‌ه‌ه‌سه‌روانه، فورمیّ ویّ ب‌ فی ره‌نگییه:

د‌ فی جوّریّ سیینه‌یی‌دا رێژا سییّ د‌ هه‌می أ‌ ب‌، ج‌ ج‌ ب‌، د‌ د‌ ب‌ ...

کۆپلاندا وه‌کی ئی‌که، رێژین ئی‌ک و دوو د‌ هه‌می نمونه بوّ فی جوّری س‌ترانا (سولتانی)⁽²³⁾:

په‌زیّ بابا ره‌شه ره‌شه

ویّ ب‌ گه‌لیادا ده‌مه‌شه

ده‌م لّیّ لّیّ لّیّ سولتانیّ

په‌زیّ بابا شینه شینه

ویّ ب‌ گه‌لیادا دئینه

ده‌م لّیّ لّیّ لّیّ سولتانیّ

په‌زیّ بابا سپیه سپیه

ویّ ب‌ گه‌لیادا هاتی یه

ده‌م لّیّ لّیّ لّیّ سولتانیّ

هژماره و ريزه‌يا سه‌دي يا فورمي سي ريزي د سترانا ديلائنگيدا ب في رهنگييه:

جوري فورمي هژمارا سترانا ريزا سه‌دي	سي ريزي
48	2.382 %

سترانا ديلائنگيدا گهله‌کن، ب في رهنگي ل خواري:

ا- چوار ريزيا ته‌واو:

ژ نافي وي دياره كو ههر كۆپلهك ژ چوار ريزين هه‌فسه‌روا پيكدهييت، سه‌روايا ههر كۆپله‌كي ژ سه‌روايا كۆپله‌يا ديتر يا جودايه، فورمي ويژي ب في رهنگييه: ا ا ا، ب ب ب، ج ج ج ...

نمونه بو چوار ريزيا ته‌واو سترانا (هه‌ي عه‌مه‌رو⁽²⁴⁾):

2-3- فورم چوار ريزي:

چوار ريزي ئيکه ژ فورمين به‌ربه‌لاؤ د هه‌مي جورين ستران و هوزانين كورديين كه‌فن و نويدا. د سترانا كرمانجي ژيدا گهلهك ستران ل دويغ في فورمي هاتينه فه‌هاندن. شيوه‌يين چوار ريزي د

هه‌ي عه‌مه‌رو دينو عه‌يشو لي جواني

تول فيره چ دكي ل بهر ئه‌يواني

ب چافكو كيت رهش نه‌كه گرياني

خفتانم نينه پي بچم سه‌يراني

چوومه زاخوكي زاخوك تو نه‌بي

چوومه دهوكي دهوك ههر وه‌بي

چوومه مويسلي سه‌ر هه‌هه‌ري بي

ئه‌ز چووم به‌غدايي بانگه‌كي سه‌بي بي

ده‌سپيكي د ههر كۆپله‌كي‌دا ده‌ه‌فسه‌روانه، فورمي

وي ب في رهنگييه: ا ا ا، ب، ج ج ج، د د ب ...

ب- چوار ريزيا به‌ند:

چوار ريزيا به‌ند ژ چوار ريزان پيكدهييت و ريزا چواري د هه‌مي كۆپله‌ياندا، يان وه‌كي ئيكن يانزي د هه‌فسه‌روانه، ژ لايه‌كي دويغه ههر سي ريزين

نمونه بۆ چوار ریژیا به‌ند سترانا (بینه دەری⁽²⁵⁾):

بینه دەری ل خانی
سیار کەن و ل جانی
پیروژ کەن ل خودانی
ئەمی چووین مالی ئاڤا

بینه دەری ژ کەپری
سیار کەن و له هیستی
پیروژ کەن و له دەزگری
ئەمی چووین مالی ئاڤا

ج- چوار ریژیا نەتەواو: (الرباعی)، وەکی چوارینین بابە تاھری هەمەدانی،
ح- د فی فورمیدا هەر کۆپلەکا سترانی ژ چوار فورمی وی ب فی رەنگییه: أ ب أ، ج د ج، ه ه
ریژان پیکدھیّت، ریژا سیی د هەر کۆپلەکیدا یا و ه ...
بی سەر وایه، د هەر کۆلیهیه‌کا چوار ریژیدا ل ریژا نمونە بۆ چوار ریژیا نەتەواو سترانا (دەلیوگدی)
سیی دووبارە دبیته‌ڤه، بەلی هەر سی ریژین دی حەنۆکی⁽²⁶⁾:
دەڤسەر وانه. د هۆزانا کلاسیکیدا دبیژنی

دەلی و دەلی گدی حەنۆکی

تیر نینی شەمامۆکی

من دڤیت حەنی راموسم

ل ناڤ بهینا شەڤەرۆکی

حەنو دیت و ژ مغارا

مەمک قوتیا چخارا

من دڤیت حەنی راموسم

ل ناؤ ئیلکهک سوارا
بهریّ خانی نیوگزه
پشتا خانی نیوگزه
من دهست ئاڤیت کهماخا
پشت و بهریت وی مزه

ج- چوار ریژیا تایهت (چوار ریژیا جووت د کۆپله‌ییدا دهه‌فسه‌روانه، دیسان ریژین ئیک و ده‌سپیکا دووباره‌کری):
جوړه‌کیّ چوار ریژیّ د سترانا دیلانکیدا فورمیّ شیّ چوار ریژیّ ب فی ره‌نگییه: ا ا ا، ب
گه‌له‌کا به‌به‌لاڤه. ژ هه‌می جوړین دیین چوار ب ب ب، ج ج ج ج ...
ریژیین دی جوداتره، چونکی د فی چوار ریژییدا نمونه بو چوار ریژیا تایهت سترانا
هه‌ر کۆپله‌ک ژ چوار ریژان پیکدهیت و هه‌می ریژ (جاره‌ک⁽²⁷⁾):

جاره‌ک من گوتیّ تو وهره ل ئه‌یوانیّ
دو جار من گوتیّ تو وهره ل ئه‌یوانیّ
شمکوکیّ بیخه‌گریده کتانیّ
یاریّ ته‌مه خودانا که‌سره‌وانیّ

جاره‌ک من کوتیّ تو وهره ل ناؤ ره‌زی
دو جار من گوتیّ تو وهره ل ناؤ ره‌زی
ئاگره‌کی هله‌که تلکوکیّت من ته‌زی
ئه‌ز یارا ته‌مه شفانیّ ل به‌ر په‌زی

جاره‌ک من گوتیّ تو وهره ل سه‌ردکه
دو جار من گوتیّ تو وهره ل سه‌ردکه

به‌ژنا ته زرافه ته‌شیهی تیرکه
چاقین ته د ره‌شن ته‌شیهی قدکه

- جوداهیا فورمی (أ) ل گهل بی (ب) نه‌وه، د فورمی (أ) دا د ههر ریژه‌کیدا په‌یفه‌کا سه‌روایی هه‌یه ژ سه‌روایا ریژین دیتز یا جودایه، به‌لی د فورمی (د) دا و ژبه‌رکو ریژین ئیکی و دوویی وه‌کی ئیکن، له‌ورا په‌یفین وانین سه‌روایی ژی وه‌کی ئیکن. هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمین چوار ریژی د ستزانا دیلانکیدا ب فی ره‌نگینه:

فورم	جورئ فورمی	هژمارا سرانان	ریژا سه‌دی
چوار ریژی	چوار ریژی	30	1.488 %
	چوار ریژیا تایهت	84	4.168 %
سه‌رجه‌م		114	5.657 %

4-2- فورمی پینج ریژی:

د ستزانا دیلانکیدا فورمی پینج ریژی هه‌یه، به‌لی گه‌له‌کی کیمه و نه‌ف فورمه دوو شیوه‌یان وه‌ردگرت، ب فی ره‌نگی:
أ- پینج ریژیا نه‌ته‌واو:
د فی فورمیدا ههر کۆپله‌ک ژ پینج ریژان پینکده‌یت، ریژا چواری ژ ریژین دی یا جودایه، به‌لی نه‌و ریژا چواری یا هه‌فیشکه د ناقبه‌را هه‌می کۆپله‌یاندا و ریژا پینجی ژی هه‌مان دووباره‌کرنا ریژا سییی یه. ژ لایی خو‌فه ریژین دین کۆپله‌یی هه‌می ده‌ه‌ف سه‌روانه و ریژین سی و پینج ب ته‌مامی وه‌کی ئیکن، فورمی وی ب فی ره‌نگیه: أ أ ب أ، ج ج ج ب ج، د د د ب د ...

نموونه بو پینج ریژیا نه‌ته‌واو ستزانا (لی لی بووکی)⁽²⁸⁾:

بووکا مه وه‌ر ناکه
چارکی ل خوه ناکه
مالباقی ژ بیر ناکه
لی لی بووکی لی لی بووکی
مالباقی ژ بیر ناکه

هه‌سپی من ل خه‌نده‌گی
زین باقی کپله‌گی
یاریا محمه‌د به‌گی

لی لی بووکی لی لی بووکی

یاریا محمەد بە گئی

ب- پینجی ریژیا تایهت:

ئیکن و ب هه‌مان شیوه ریژین چوار و پینج ژى ب
ته‌مامی وه‌کی ئیکن، نمونه بو فی فورمی سترانا
(نهو کی ل سهر دهرگه⁽²⁹⁾):

پینج ریژهك د سترانا دیلانکیدا هه‌یه گه‌له‌کا
تایه‌ته و وه‌کی هه‌یج جوړه‌کی دی پینج ریژی نینه،
چونکی ههر کۆپله‌ك ژ پینج ریژان پینکدهیت،
ریژین ئیک و دوو و سی د هه‌می کۆپلاندا وه‌کی
ئیکن، دیسان ریژین ئیک و دوو ب ته‌مامی وه‌کی

نهو کی ل سهر دهرگه، دهرگه چوویه ژۆری
حه‌نیفی ل سهر دهرگه، دهرگه چوویه ژۆری
شاشکا خوه گریدا، شه‌ش گول دایه دۆری
نه‌می ب قوربان کین چاویشی قهره‌قۆلی
نه‌می ب حه‌یران کین چاویشی قهره‌قۆلی

نهو کی ل سهر کورسی، کورسی چوویه ژۆری
حه‌نیفی ل سهر کورسی، کورسی چوویه ژۆری
شاشکا خوه گریدا، شه‌ش گول دایه دۆری
نه‌می ب قوربان کین چاویشی ئیسته‌مبۆلی
نه‌می ب حه‌یران کین چاویشی ئیسته‌مبۆلی

هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمی پینج ریژی د سترانا دیلانکیدا ب فی ره‌نگیه:

جۆری فورمی	هژمارا سترانا	ریژا سه‌دی
پینج ریژی	4	0.198 %

دووباره‌کری) ل سهر دانایه، چونکی ههر
کۆپله‌یه‌ك ژ شه‌ش ریژان پینکدهیت^(***)، ههر ریژه‌ك
د سترانیدا ب ته‌مامی وه‌کی ریژا دووبدایه، ئانکو

2-5- شه‌ش ریژیا جووت دووباره‌کری:

د سترانا فولکلوریدا فورمه‌کی گه‌له‌کی
بهره‌لاؤ هه‌یه، مه‌ ناڤی (شه‌ش ریژیا جووت

هەر جووتکه‌کا دوو ریژی ب ته‌مامی وه‌کی ئیکن. ب فی ره‌نگیه: أ أ أ أ، ب ب ب ب ب،
 ژ لایه‌کی دویفه ژ فورمی (دوو ریژیا دووباره‌کری) ج ج ج ج ج ...
 یا جودایه، چونکی د فی فورمیدا هەر کۆپله‌ک ژ نمونه بۆ شه‌ش ریژیا جووت
 شه‌ش ریژان پیکده‌یت نه‌کو چواران، فورمی وی دووباره‌کری سترانا (خه‌زالم⁽³⁰⁾):

خه‌زالم خه‌زالا ل نه‌یلا ده‌لام ده‌لالا ل نه‌یلا
 چ بچه‌رم چ بمه‌شم لنا‌ف عیلا چ بچه‌رم چ بمه‌شم لنا‌ف عیلا
 عاشقم خودانا سمببلا عاشقم خودانا سمببلا

خه‌زالم خه‌زالا ل زه‌فی یی ده‌لام ده‌لالا ل زه‌فی یی
 چ بچه‌رم چ بمه‌شم بکه‌فی یی چ بچه‌رم چ بمه‌شم بکه‌فی یی
 عاشقم خودانا که‌فی یی عاشقم خودانا که‌فی یی

هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمی شه‌ش ریژیا
 جووت دووباره‌کری د سترانین دیلانکیین
 فولکلوریدا ب فی ره‌نگیه: فورمین چه‌پژی ئەفین ل خوارینه:

أ- چه‌پ یی شه‌ش ریژی دووباره‌کری:

د فی فورمیدا کۆپله ژ شه‌ش ریژان پیکده‌یت،
 سی ل لای راستی و سی ل لای چه‌بی، هه‌می
 ریژین لای چه‌بی وه‌کی خو دووباره‌دبن، ئانکو
 لای راستی ل دویف سیسته‌مه‌کی کۆپله‌یی دچیت
 و سه‌روایین خو بین تاییه‌ت هه‌نه، به‌لی لای چه‌بی
 وه‌کو خو دووباره‌دبیت. گرنگترین فورمی چه‌پ

هژمارا سترانا	ریژا سه‌دی	جوئی فورمی
305	15.136 %	شه‌ش ریژیا جووت دووباره‌کری

6-2- فورمین چه‌پ بین دووباره‌کری:

زۆربه‌یا سترانین فولکلوری ل دویف
 سیسته‌مه‌کی دچن، د وی سیسته‌میدا لای چه‌بی
 تیدا دووباره‌دبیت، ب واتایه‌کا دی نه‌و فورمین
 سترانی بین لای چه‌بی تیدا دووباره‌دبن و ب

یئ شەش ریژی دووباره‌کری ب فی رهنگیه: أ ب
 أ ب أ ب، ج ب ج ب ج ب، د ب د ب د ب
 نمونه بو فورمی چهپ یئ شەش ریژی
 دووباره‌کری سترانا (وه‌لاتۆ⁽³¹⁾):
 ...

هۆ وه‌لاتۆ وه‌لاتۆ
 من حه‌رامۆ میراتۆ
 ئه‌ز چۆم یارک نه‌هاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ

هی ئه‌ز چۆم وه‌لاتی بینم
 نیسک و نوکا لی بچینم
 به‌رانا لی بچه‌رینم
 لی له من وه‌لاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ

ئه‌ز چۆم وه‌لاتی سه‌حکه‌م
 نیسک و نوکا یئ وه‌رکه‌م
 دا به‌رانا ئیدارکه‌م
 لی له من وه‌لاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ
 لی له من وه‌لاتۆ

ب- چهپ یئ جووت دووباره‌کری:
 ئه‌ف فورمه‌ژی نیژیکی (چهپ شەش ریژی
 دووباره‌کری)یه، به‌لی جوداهیا وان ئه‌وه، د فی
 فورمیدا هه‌ر کۆپله‌ک ژ دوازه‌ ریژان پیکده‌یت
 شەش ل لایئ راستی و شەش ل لایئ چهپ، به‌لی د
 فورمی (چهپ شەش ریژی دووباره‌کری) هه‌ر
 کۆپله‌ک ژ شەش ریژان پیکده‌یت سی ل لایئ
 راستی و سی ل لایئ چهپ.
 د فی فورمیدا هه‌می ریژین لایئ چهپ و ه‌کی خو
 د هه‌می کۆپلاندنا دووباره‌دبن، به‌لی ل لایئ راستی
 هه‌ر دوو ریژ ب ته‌مامی وه‌کی ئیکن، ئانکو وه‌کو
 خو دووباره‌دبن، پاشان دوو ریژین دی ده‌ین کو

يار حهلیّ واب ئافیّ دا تیۆ
 يار حهلیّ قودره تا خودیۆ

- فورمه کیّ دی ژى ییّ وه کی ییّ (چهپ ییّ شهش ریژیی دووباره کرییّ څه گه ریای) ههیه، بهلیّ د فی فورمیدا لایيّ چهپيّ ژ لایيّ راستي کورتتزه و ب شیوه کیّ څه گه ریای دووباره دبيت، لایيّ چهپيّ ییّ زیده کریه، ئانکو ییّ کورته، دیسان نه گه وه کی

هژمارا ریژان به ریخۆ بدهینیّ دبیته (12) ریژ، فورمی ویّ ب فی رهنگییه: أب أ ج أب أ ج أب أ ج، د ب د ج د ب د ج د ب د ج ...
 نمونه بوّ فی فورمی سترانا (مامر⁽³⁵⁾):

هۆ مامۆ	مامر مامر مامر
پسمامۆ	مامر مامر مامر
هۆ مامۆ	خهلکی يارا ته بر
پسمامۆ	خهلکی يارا ته بر
هۆ مامۆ	تو هیلای مسافر
پسمامۆ	تو هیلای مسافر
هۆ مامۆ	ههړه دهريا ژۆرى
پسمامۆ	ههړه دهريا ژۆرى
هۆ مامۆ	تفهنگا دهستك ب مۆرى
پسمامۆ	تفهنگا دهستك ب مۆرى
هۆ مامۆ	بكوژه بهله سوّرى
پسمامۆ	بكوژه بهله سوّرى

دبيت د هندهك زیده کریاندا (یانژی د نمونین ئاساییدا) لایيّ چهپيّ ییّ زیده کری ژ لایيّ هژمارا بر گه یانقه هندى يهك نه بن، بوّ نمونه سترانا (ههريّ بنه فشی⁽³⁶⁾) زیده کریین ویّ یین لایيّ چهپيّ هندى يهك نینن، ریژهك دبیته (پینج) بر گه و ریژا دی (دهه) بر گه و نهؤ زیده کرییه ههتا دو ماهییا سترانی ب شیوه کیّ څه گه ریای بهردهوام دبن:

وهز چومه دولا ب كه فوته	ههري بنه فشي
گه هشتم دولا ب كه فوته	ب من وهرده كي هاي پوشي ره شي
دو تهيرا هاي گوته گوته	ههري بنه فشي
دو تهيرا هاي گوته گوته	ب من وهرده كي هاي پوشي ره شي
گوشت خوارو ههستي فهر پوته	ههري بنه فشي
گوشت خوارو ههستي فهر پوته	ب من وهرده كي هاي پوشي ره شي

2. چه پ يي كۆپله يي دووباره كرى:

د في فورمي سترانيدا، لايي چه پي ب شيويه كي كۆپله يي دووباره دبیت، نانكو ههر كۆپله يه كي تاييه تمه ندیا خو ههيه و يا جودايه ژ كۆپله يين دى. نهؤ فورمه گه لهك شيويه يان ب خو فقه دگريت، نه في ل خواري شيويه كي في فورميه: أ أ أ أ أ، ب ب ب ب ب، ج ج ج ج ج ج ج ...
 نمونه بو في فورمي سترانا (تهختي فهريق⁽³⁷⁾):

دار بهنو كه دار بهنو كه	تهختي فهريق دار بهنو كه
مه ليدان بزمار و تو كه	تهختي فهريق دار بهنو كه
پيشيا شهري چو دهوكه	تهختي فهريق دار بهنو كه

دار هژيره دار هژيره	تهختي فهريق دار هژيره
مه ليدان بزمار هير هيره	تهختي فهريق دار هژيره
پيشيا شهري چو جزيره	تهختي فهريق دار هژيره

هژماره و ريژه يا سهدي يا فورمي چه پ د سترانا دي لانكيدا ب في رهنگينه:

هژمارا سزانا	ریژا سەدی	جۆری فورمی
520	25.806 %	چەپ یی شەش ریژی دوو بارە کری
37	1.836 %	چەپ یی جوت دوو بارە کری
497	24.665 %	چەپ یی شەش ریژی دوو بارە کریی فەگەریای
179	8.883 %	چەپ یی شەش ریژی زیندە کریی فەگەریای
77	3.821 %	چەپ یی کۆپلەیی دوو بارە کری
1310	65.012 %	سەر جەم

7-2- فورمیین راست یین دوو بارە کری:

مەبەست ژێ ئەو سزانیین یین لاییی راستی تیدا دوو بارە دبن، ئانکو بەرۆفاژی فورمی سزانیین چەپن، چونکی لاییی راستی ب شیوەکی ژ شیویان تیدا دوو بارە دبن. ئەو فورمە وەکی یی چەپ یی بەر بە لا فەگەریای. گرنگترین فورمیین راست یین سزانا فولکلوری ئەقین ل خورائنه:

أ- راست یی شەش ریژی دوو بارە کری:

ب تەمامی وەکی فورمی (چەپ یی شەش ریژی دوو بارە کری) یە، ب تتی جوداهی ئەو د فی فورمیدا لاییی راستی وەکی خۆ دوو بارە دبیت، فورمی وی ب فی رەنگییه: أب أب أب، أ ج أ ج أ ج، أ د أ د ...
نموونه بۆ فی فورمی سزانا (عەیشوک⁽³⁸⁾):

عەیشوکی یا جوانی

عەیشوکی یا جوانی

عەیشوکی یا جوانی

عەیشوکی یا جوانی

عەیشوکی یا جوانی

عەیشوکی یا جوانی

هەلکەنگی هەتا کەنگی

مەمک هیکیت فەرەنگی

چت خرن ناچنە چەنگی

دیرا فەلا بچیکە

دەر کەفتن جوتەك بیکە

چافی من لیا بچیکە

فورمیدا پارچا زیده‌کری دکه‌فیته لایئ راستی، فورم
 ب‌فی ره‌نگییه: ا ب ج ب ا ب ج ب ا ب ج ب،
 ا د ج د ا د ج د ا د ج د ...

نمونه بو فی فورمی سترانا (های های
 مه‌مؤ⁽⁴⁰⁾):

های های مه‌مؤ	عه‌باسی خوش عه‌باسی
ژارؤ مه‌مؤ	عه‌باسی خوش عه‌باسی
های های مه‌مؤ	کورته کی ل سهر کراسی
ژارو مه‌مؤ	کورته کی ل سهر کراسی
های های مه‌مؤ	دای کوره بی نه‌نیاسی
ژارؤ مه‌مؤ	دای کوره بی نه‌نیاسی

های های مه‌مؤ	مه‌هینا مه‌مؤی کومی‌ده
ژارؤ مه‌مؤ	مه‌هینا مه‌مؤی کومی‌ده
های های مه‌مؤ	ده‌ری قه‌سری گری‌ده
ژارو مه‌مؤ	ده‌ری قه‌سری گری‌ده
های های مه‌مؤ	دای کوره بی رم لی‌دا
ژارؤ مه‌مؤ	دای کوره بی رم لی‌دا

د- راست یئ کۆپله‌یی دووباره‌کری:
 د فی فورمیدا لایئ راستی ب شیوه‌یه‌کی
 کۆپله‌یی دووباره‌دبیت، ئانکو ههر سی ریزین لایئ

راستی د ههمی کۆپله‌یاندا وه‌کی ئیکن، لایئ چه‌بی
 د ههر کۆپله‌کی‌دا ده‌ه‌فسه‌روانه، نمونه بو فی
 فورمی سترانا (هه‌یلا جزیری⁽⁴¹⁾):

هه‌یلا جزیری	که‌له‌ک به‌ردانو
ل کفر زه‌مانی	خیفته‌ت فه‌دانو
چاف‌کی‌ت خه‌جو‌کی	ژ به‌ر کلی مانو
خه‌ملا جزیری	که‌له‌ک فه‌ر‌ه‌ستن

ل کفر زه‌مانی
چافکیت خه‌جوکی

خیشه‌ت فه‌به‌ستن
ژ بهر کلی ژ که‌ستن

سهرجه‌م	101	5.012 %
---------	-----	---------

2-8- فورمین تاییه‌ت:

هنده‌ک سترانین دیلانکی فورمه‌کی تاییه‌ت هه‌یه و گه‌له‌کی ری‌ک‌خسته‌یه، ئانکول دویف سیسته‌مه‌کی دیارکری هاتینه دانان، به‌لی ئە‌ه‌ فورمه ژ سترانه‌کی بو ئیکا دی دجیاوازن، ژ لایه‌کی دیفه هژمارا سترانین ل سهر فان فورمان هاتینه دانان گه‌له‌ک دکیمن، له‌ورا مه ژ فورمین سهره‌کی جودا‌ک‌رینه. هه‌می سترانین تاییه‌ت وه‌کی ئیک نینن، به‌لکو ههر سترانه‌کی یان هژماره‌کا سترانان فورمه‌کی تاییه‌ت هه‌یه. بو نمونه گه‌له‌ک ژ فورمین چوارینه به‌ندین سترانا فولکلوری وه‌کی (ته‌رصیعا) هۆزانا کلاسیکینه، ئانکو ئە‌گه‌ر ههر دوو ریژان پیکفه وه‌ر‌ب‌گ‌رین دی وه‌کی یا کلاسیکی بن، نمونه بو فی فورمی سترانا (تل زه‌ندان⁽⁴²⁾):

- د گه‌له‌ک سترانین دیلانکیین فولکلوریدا، دبیت درپوه‌کیدا په‌یقه‌ک یا جودا بیت وه‌کی (هه‌یلا) و (خه‌ملا) کو دوو په‌یقین جودانه لی سه‌لیقه و کی‌شا وان ئیکه، ئە‌فه دیارده‌کا به‌ربه‌لا‌فه د سترانا دیلانکییا فولکلوریدا.

هژماره و ریژه‌یا سه‌دی یا فورمین راست د سترانا دیلانکییدا ب فی ره‌نگینه:

جۆری فورمی	هژمارا سترانان	ریژا سه‌دی
راستی شه‌ش ریژی	15	0.744 %
دووباره‌کری		
راستی جووت	32	1.588 %
دووباره‌کری		
راستی جووت دووباره‌کری	16	0.794 %
زیده‌کری فه‌گه‌ریای		
راستی کۆپله‌یی	38	1.885 %
دووباره‌کری کۆپله‌یی		

من وی‌کری ژ باژیره
تل زه‌ندان بازنی زهر

بازنی یارا من زیره
ناچه زه‌ندی یاریه

بازنی یارا من زیقه
ناچه سهر زه‌ندی سپی فه تل زه‌ندان بازنی زهر

بازنی یاری پیلایه من بر و جهم هۆستایه

زهندی دهستی ره مایه تل زهندان بازنی زهر

فورمین تایبتهت 67 % 3.325

- جوداهییای فی فورمی ل گهل فورمی دوو ریژیی

دووباره کری نهوه، د فورمی دوور یژیی
دووباره کربدا ریژا ئیکی و دوویی وه کی ئیکن،
دیسان ریژا سییی و چاری ژی وه کی ئیکن، بهلی د
فی فورمیدا تنی ریژا چاری د ههر کۆپلهیه کیدا
وه کی خو دوباره دبیت، کو د فی سترانیدا (تل
زهندان بازنی زهر)ه.

هژماره و ریژهیا سهدی یا فورمین تایبتهت د
سترانا دیلانکیدا ب فی رهنگینه:

9-2- سترانین بی فورم:

هژماره‌کا سترانان دبی سهروانه و دبیتژی دبی
کیش و سهروا بن. ب واتایه‌کا دی هیچ فورمه‌کی
دیاریکری بی سهروایی نینه، له‌ورا مه ژ سترانین
دیتز جوداکرینه و ههمی ل ژیر ناخی سترانین بی
فورم داناینه. نه‌قال خواری پارچهیه‌که ژ سترانا (ده
لوی لوی زافا⁽⁴³⁾) وه‌کو نمونه بو دهسته‌یا
دوویی:

جۆری فورمی هژمارا سترانان ریژا سهدی

حنال سهه دهستۆ

کلی ل دۆرا چاڤا

حنال سهه دهستۆ

کلی ل دۆرا چاڤا

نهو میری بۆشاتی

نهو به‌گی بۆشاتی

نهو میری بۆشاتی

نهو به‌گی بۆشاتی

ره‌فی فان که‌فۆکا

فریان سهه‌کی ته‌حتی

ره‌فی فان که‌فۆکا

فریان سهه‌کی ته‌حتی

جۆری فورمی	هژمارا سزاناں	رېژا سەدی
بى فورم	56	2.779 %

دياره كو جۆره سيستمه‌مه‌ك و رېكخستنەك تېدا هه‌يه، به‌لى وه‌كى هېچ جۆره‌كى ديتز نينه، چونكى ل ده‌ستپيكي ئيك ل دويڤ ئيكي ده‌يت پاشى دبنه چوارينا ته‌واو و دويڤدا جاره‌كا دى دبنه ئيكا ل دويڤ ئيكي.

هژماره و رېژه‌يا سەدى يا سزاناين بى فورم ب فى ره‌نگيه:

ل دوماهيا ئەفى پشكى دسياندايه رېژه‌يين هه‌ر جۆره‌كى د ناڤ خشته‌يه‌كى ئيگرتيدا دياربكه‌ين، كو هژماره و رېژه‌يين وان ب روونى هاتينه نيشانداں، فورم ژى ب ئەفى ره‌نگينه:

جۆرين فورمان	هژمارا سزاناں	رېژا سەدى
دوو رېژى	10	0.496 %
سى رېژى	48	2.382 %
چوار رېژى	114	5.657 %
پنج رېژى	4	0.198 %
شه‌ش رېژيا جووت دووباره‌كرى	305	15.136 %
فورمين چه‌پ بين دووباره‌كرى	1310	65.012 %
فورمين راست بين دووباره‌كرى	101	5.012 %
فورمين تاييه‌ت	67	3.325 %
سزاناين بى فورم	56	2.779 %
سه‌رجه‌م	2015	100 %

ئەنجام

ژ ئەنجامي شلوڤه‌كرن و ئامارين هاتينه ئەنجامداں، دسياندايه فان ئەنجامين ل خواري ده‌ستنيشانبكه‌ين:

- ستران و دیلان، کۆمکرن و به‌رهه‌فکرنا: کامیران دربارز هروری و شقان شکرى هروری، ده‌زگای چاپ و بلناو‌کردنه‌وه‌ی موکریانى، هه‌ولیر، 2001.

- سترانیت شاهى و دیلانا، کومه‌لا ئیکى، کۆمکرن و به‌رهه‌فکرنا: أحمد عبدالله زهرو و خالد حسین یعقوب، مطبعة علاء، بغداد، 1980.

- دیلۆك: سترانیت دروین و دیلانان، ناماده‌کرن: مصطفى حسین، ده‌زگه‌ه‌ی سپیرتزی چاپ و وه‌شانى، دهوك، 2005.

- ژ ده‌ریا فلکلورى کوردی: قه‌فته‌ك ژ سترانین داوه‌ت و دیلانان، خرغه‌کرن: تاها ئیتیتی، ژ وه‌شانین رادیو یا که‌لا نامیدی، چاپخانا هاوار، دهوك، 2012.

- دیلان: چه‌بى گۆرانى فولکلورى کوردی ناوچه‌ی بادینان، کۆکردنه‌وه و ناماده‌کردنى: حه‌سه‌ن سه‌ره‌به‌نى، به‌شى یه‌که‌م، چاپخانه‌ی الحودا، به‌غدا، 1989.

دیاره کو د فان ژیده‌راندا په‌یفا (دیلان) د نافونیشانیدا بکارهاتیه.

(5) فه‌ره‌نگا سپیرتزی، محمه‌د ئەمین دۆسكى، چ 2 (ژیده‌کری و فه‌وزارتى یه)، ده‌زگه‌ه‌ی سپیرتزی چاپ و وه‌شانى، دهوك، 2016، ل323.

(6) هه‌مان ژیده‌ر، ل317.

(7) قه‌درى جان ژيان و به‌ره‌م (ده‌ستنه‌یس)، نفیسین و به‌رهه‌فکرنا: ئەدیب چه‌لکى.

(10) YaŞar KAPLAN, STRANA KURDî (KURMANCî): DEVERA HEKARîYAN WEKî NIMûNE, ss160.

(8) کورته‌ باسیك له بابته ئەده‌بى میلیلى (فولکلورى) کوردی یه‌وه، د. مارف خه‌زنه‌دار، گۆفارى کاروان، ژ76، 1989، ل18.

(9) هنده‌ك فه‌كۆلین ل دۆر فولکلورى کوردی (لیكۆلینه‌وه)، حجى جعفر، یه‌کیتى نووسه‌رانى کورد (چاپخانه‌ی شه‌هاب)، هه‌ولیر، 2013، ل(12-13).

(10) دارا چل‌ناواز (هه‌له‌به‌ست)، ئەدیب چه‌لکى، چ3، وه‌شانین فین‌گورۆپ (چاپخانا هاوار)، دهوك، 2012، ل11.

1. پشتى ئەنجامدانا فه‌كۆلینى، هوسا خویا دبیت کو د سترانا دیلانکییا کرمانجیدا، دوو جوړه فورم هه‌نه، یین سه‌ره‌کى و یین تابه‌ت، دیسان هژماره‌کا کیم یا سترانان دبی فورمن.

2. فورمین سه‌ره‌کى ریژه‌یا هه‌رزۆرا سترانان ل سه‌ر هاتینه فه‌هاندن، کو ریژه‌یا وان دگه‌هیته زیده‌تر ژ (93%).

3. د ناڤ فورمین سه‌ره‌کیدا، هه‌ر دوو فورمین (فورمین چه‌پ یین دووباره‌کری) و (شه‌ش ریژه‌یا جووت دووباره‌کری) ب ریژه‌یین مه‌زن دیار دبن و دگه‌هه (80%) ژ سه‌رجه‌مى فورمین سترانین دیلانکین کرمانجى.

4. هنده‌ك فورم هه‌نه دتایه‌تن، چونكى فورمى خو یى ریکویپیک هه‌یه، به‌لى ریژه‌یا وان یا کیمه و نه وه‌کى فورمین سه‌ره‌کینه.

5. نیژیکی (3%) کو دبنه (56) سترانین دیلانکی، ل دویف هیچ فورمه‌کى نه‌هاتینه فه‌هاندن و د بی سه‌روه‌رن و نه‌وژى دبنه دوو ده‌سته.

په‌راویز

(1) دراسة في ادب الفولكلور الكردي، د. عزالدین مصطفى رسول، ط2، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، أربيل، 2011، ص98.

(3) STRANA KURDî (KURMANCî): DEVERA HEKARîYAN WEKî NIMûNE, YaŞar KAPLAN, Bingöl univertesî YaŞayan Diller EnstitÜsÜ Dergisi, Yil: 1, cilt 1, sayi2, kasim 2015, ss160.

(4) بنیره نافونیشانین ل خواری:

- (11) هندهك فه‌كۆلین ل دۆر فولكلۆری كوردی (لیكۆلینه‌وه)، حجی جعفر، ل49.
- (12) ده‌رگه‌هه‌ك بۆ فولكلۆری كوردی، خالد حسین، دار الحریه للطباعة، بغداد، 1985، ل(11-12).
- (13) كورته باسیك له بابته ئەدهبی میلی (فولكلۆری) كوردی یه‌وه، د. مارف خه‌زنه‌دار، ل18.
- (*) بۆ زانین ئەفه ئیكه‌م جارە د فه‌كۆلین و نقیسینین كوردیدا هژماره و ریزه‌یین سه‌دی بۆ كیشین سترانین دیلانكیین كرمانجی ده‌ینه ئەنجامدان.
- (14) ستران و دیلان، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: كامیران درباز هروری و شقان شكری هروری، ل6.
- (15) هندهك فه‌كۆلین ل دۆر فولكلۆری كوردی (لیكۆلینه‌وه)، حجی جعفر، ل13.
- (**) بۆ پشكا دووی (پراكتیكی) پیندقیه‌ ناماژی ب فان تیبیان بده‌ین:
- ئەف سترانه‌ بین ده‌فه‌رین به‌ه‌دینان، هه‌كاری، بۆتان، سلیمان، موش، شرناخ، خه‌رزان، باتمان، هه‌ویل و رۆژنافیی كوردستانینه، ئانكو سترانین هژماره‌كا ده‌فه‌رین كوردینه، ئەوین ب كرمانجیا سه‌ری دئاخفن.
- گه‌له‌ك ستران هه‌نه، دبیت ل گه‌ل دیلانان یانژی بیی دیلان به‌ینه‌ گوتن وه‌كی سترانین دروینی و شه‌فه‌رۆكان، له‌ورا مه‌ ئەف سترانه‌زی وه‌كی سترانین دیلانكی هژمارتینه و نه‌گه‌ر د په‌رتووكاندا هه‌بن، ئەوژی هاتینه شلۆفه‌كرن، چونكی ئەف جوړی سترانان د كیشدارن و فورمین وان هه‌مان فورمین سترانا دیلانكینه.
- ئەف فه‌كۆلینه (2015) سترانان ب خو‌فه‌ دگرت، ژ (16) په‌رتووكان هاتینه وه‌رگرتن و دوو په‌رتووك ژ (دوو) به‌رگان پینكده‌ین و په‌رتووكه‌كزی (4) به‌رگن. په‌رتووك ژی ئەفین ل خوارینه:
1. په‌روا چیا: سترانین فولكلۆری، به‌ره‌هه‌فكرن: كامیران به‌رواری، مدیریة مطبعة الثقافة و الشباب، بغداد، 1986.
2. دیلان: چه‌پكی گۆرانی فولكلۆری كوردی ناوچه‌ی بادینان، كۆكردنه‌وه و ناماده‌ كردنی: حه‌سه‌ن سه‌ربه‌نی، به‌شی یه‌كه‌م، چاپخانه‌ی الحوادث، به‌غدا، 1989.
3. دیلۆك: سترانیت دروین و دیلانان، ناماده‌كرن: مصطفی حسین، ده‌زگه‌هی سپریژی چاپ و وه‌شانی، دهوك، 2005.
4. ژ ده‌ریا فلكلۆری كوردی: قه‌فته‌ك ژ سترانین داووت و دیلانان، خره‌فكه‌رن: تاها نیتیتی، ژ وه‌شانین رادیو یا كه‌لا نامیدی، چاپخانه‌ی هاوار، دهوك، 2012.
5. ژیان و فیان، كۆمكرن و پشكیش كرنا: ئەمین ئوسمان، مطبوعات الامانة العامة للثقافة و الشباب، بغداد، 1984.
6. ستران و دیلان، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: كامیران درباز هروری و شقان شكری هروری، ده‌زگای چاپ و بئاو كرده‌وه‌ی موكریانی، هه‌ولیر، 2001.
7. سترانیت شاه‌ی و دیلان، كومه‌لا ئیكی، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و خالد حسین یعقوب، مطبعة علاء، بغداد، 1980.
8. سترانین داووت و گۆفه‌ندیت كوردان، كۆمكرن و به‌ره‌هه‌فكرنا: حجی جعفر، مطبعة الحوادث، بغداد، 1986.
9. شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گۆفه‌ندان ل ده‌فرا هه‌كاری، كۆمكرن: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ده‌زگه‌هی سپریژی چاپ و وه‌شانی، دهوك، 2011.
10. چهند گۆرانیه‌كی فولكلۆری رۆژناوای كوردستان (كوردستانی سوریا)، به‌رگی یه‌كه‌م، كۆكردنه‌وه‌ی: صالح حه‌یدۆ: ئینستیتیوتی كه‌له‌پووری كورد، شقان، سلیمانی، 2006.
11. چهند گۆرانیه‌كی فولكلۆری رۆژناوای كوردستان (كوردستانی سوریا)، به‌رگی دووهم، كۆكردنه‌وه‌ی: صالح حه‌یدۆ: ئینستیتیوتی كه‌له‌پووری كورد، چاپخانه‌ی شوان، سلیمانی، 2006.
12. چهند گۆرانیه‌كی فولكلۆری رۆژناوای كوردستان (كوردستانی سوریا)، به‌رگی سییهم، كۆكردنه‌وه‌ی: صالح حه‌یدۆ: ئینستیتیوتی كه‌له‌پووری كورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولیر، 2009.

(19) Ravekirina Sitranên Gelêrî (Rojavayê Kurdistanê), Berhevkirin û Şirovekirin: Salihê Heydo, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî-Dihok, 2013, r24.

(20) Stranên Folklorîk Ên botan-2, Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Vateyî, Istanbul, 2008, r45.

(21) Heman jêder, r(69-70).

(22) گوڤه‌ند، نورالدین سعید مصطفی، بهرگی ئیکێ، مطبوعه علاء، بغداد، 1985، ل44.

(23) دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان: ناماده‌کرن: مصطفی حسین، ل230.

(24) گوڤه‌ند، بهرگی ئیکێ، نورالدین سعید مصطفی، ل67.

(25) سترانیت داووه‌ت و گوڤه‌ندی‌ت کوردان، کۆمکر و بهرهم‌فکرنا: حجی جعفر، ل88.

(26) دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان، ناماده‌کرن: مصطفی حسین، ل213.

(27) Stranên Folklorîk Ên botan (bergê yakem), Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Do Şehit Muhtar Mah, Istanbul, 2007, r135.

(28) کۆمه‌لێک گۆرانی فۆلکلۆری له ناوچه‌ی سلیقان، موش، شرناخ، خه‌رزان و باتمان، بهرگی دووه‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ئینستیتوتی که‌له‌پووری کورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2009، ل120.

(29) دیپت ده‌نده‌ک کۆپله‌یاندا، یان ده‌نده‌ک ستراناندا هژمارا ریژان بینه (هه‌شت)، یان (دهه) ریژ، به‌لێ تایبه‌تمه‌ندییا وی یا جووت دووباره‌کی هه‌ر دمی‌نیت.

(29) په‌روا چیا: سترانین فۆلکلۆری، بهرهم‌فکرنا: کامیران به‌رواری، مدیریة مطبوعه‌ الثقافة و الشباب، بغداد، 1986، ل220.

(30) ل میقاندارییا (هه‌لال به‌رچی) و سترانا فۆلکلۆریا ده‌قه‌را نه‌یلێ، ئه‌نستیتویا که‌له‌پووری کوردی - ده‌وک، چاپخانه‌یا کارۆ، 2016، ل40.

(31) دیلان: چه‌پکی گۆرانی فۆلکلۆری کوردی ناوچه‌ی بادینان، به‌شی یه‌که‌م، کۆکردنه‌وه‌ و ناماده‌کردنی: حه‌سه‌ن سه‌ره‌به‌نی، ل95.

13. چه‌ند گۆرانییه‌کی فۆلکلۆریی رۆژناوای کوردستان (کوردستانی سوریا)، به‌رگی چواره‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: سالح حه‌یدۆ: ئینستیتوتی که‌له‌پووری کورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2009.

14. کۆمه‌لێک گۆرانی فۆلکلۆری له ناوچه‌ی سلیقان، هه‌ویل و باتمان، به‌رگی یه‌که‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ئینستیتوتی که‌له‌پووری کورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2009.

15. کۆمه‌لێک گۆرانی فۆلکلۆری له ناوچه‌ی سلیقان، موش، شرناخ، خه‌رزان و باتمان، به‌رگی دووه‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ئینستیتوتی که‌له‌پووری کورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2009.

16. گوڤه‌ند، نورالدین سعید مصطفی، بهرگی ئیکێ، مطبوعه علاء، بغداد، 1985.

17. ل میقاندارییا (هه‌لال به‌رچی) و سترانا فۆلکلۆریا ده‌قه‌را نه‌یلێ، ئه‌نستیتویا که‌له‌پووری کوردی - ده‌وک، چاپخانه‌یا کارۆ، 2016.

18. نارینک و سه‌ری زاڤا ل ده‌قه‌را به‌رواریان هه‌تا کو جهی هه‌کاریان، ناماده‌کرن: کامیران نه‌بی به‌واری، ده‌زگه‌هی سپیریژیی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2005.

19. Ravekirina Sitranên Gelêrî (Rojavayê Kurdistanê), Berhevkirin û Şirovekirin: Salihê Heydo, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî-Dihok, 2013.

20. Stranên Folklorîk Ên botan (bergê yakem), Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Do Şehit Muhtar Mah, Istanbul, 2007.

21. Stranên Folklorîk Ên botan-2, Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, Weşanxaneya Vateyî, Istanbul, 2008.

(16) سترانین داووه‌ت و گوڤه‌ندی‌ت کوردان، کۆمکر و بهرهم‌فکرنا: حجی جعفر، مطبوعه‌ الحوادث، بغداد، 1986، ل16.

(17) هه‌مان ژێده‌ر، ل221.

(18) دیلۆک: سترانیت دروین و دیلانان، ناماده‌کرن: مصطفی حسین، ل15.

- (32) ژيان و ښان، کۆمکرن و پيشکيش کرنا: ئەمینی نوسمان، مطبوعات الامانة العامة للثقافة والشباب، بغداد، 1984، ل112.
- (33) گوڤه‌ند، به‌رگی ئیکي، نورالدين سعید مصطفی، ل36.
- (34) دیلان: چه‌پکي گۆرانی فولکلوری کوردی ناوچه‌ی بادینان، به‌شی یه‌که‌م، کۆکردنه‌وه و ئاماده کردنی: حه‌سه‌ن سه‌ربه‌نی، ل136.
- (35) ستران و دیلان، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: کامیران درباز هروری و شغان هروری، ل343.
- (36) سترانیت داووه‌ت و گوڤه‌ندیت کوردان، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: حجي جعفر، ل311.
- (37) شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گوڤه‌ندان ل ده‌فهره‌ه‌کارى، کۆمکرن: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ده‌زگه‌هی سپریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2011، ل567.
- (38) ستران و دیلان، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: کامیران درباز هروری و...، ل38.
- (39) سترانیت شاه‌ی و دیلانا، کومه‌لا ئیکي، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و خالد حسین یعقوب، ل51.
- (40) دیلوک: سترانیت دروین و دیلانان، ئاماده‌کرنا: مصطفی حسین، ل232.
- (41) سترانیت شاه‌ی و دیلانا، کومه‌لا ئیکي، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و...، ل21.
- (42) شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گوڤه‌ندان ل ده‌فهره‌ه‌کارى، کۆمکرن: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ل624.
- (43) کۆمه‌لتيك گۆرانی فولکلوری له‌ ناوچه‌ی سلیقان، موش، شرناخ، خه‌رزان و باتمان، به‌رگی دووه‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ل184.
- په‌روا چیا: سترانین فولکلوری، به‌ره‌فکرنا: کامیران به‌رواری، مدیریة مطبعة الثقافة و الشباب، بغداد، 1986.
- دارا چل ناواز (هه‌لبه‌ست)، ئەدیپ چه‌لکی، چ3، وه‌شانین ڤین گورۆپ (چاپخانا هاوار)، ده‌وک، 2012.
- ده‌رگه‌هه‌ک بۆ فولکلوری کوردی، خالد حسین، دار الحریه للطباعة، بغداد، 1985.
- دیلان: چه‌پي گۆرانی فولکلوری کوردی ناوچه‌ی بادینان، کۆکردنه‌وه و ئاماده کردنی: حه‌سه‌ن سه‌ربه‌نی، به‌شی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی الحوادث، به‌غدا، 1989.
- دیلوک: سترانیت دروین و دیلانان، ئاماده‌کرنا: مصطفی حسین، ده‌زگه‌هی سپریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2005.
- ژ ده‌ریا فلکلوری کوردی: قه‌فته‌ک ژ سترانین داووه‌ت و دیلانان، خرڤه‌کرنا: تاها ئیبتی، ژ وه‌شانین رادیو یا که‌لا نامیدی، چاپخانا هاوار، ده‌وک، 2012.
- ژيان و ښان، کۆمکرن و پيشکيش کرنا: ئەمینی نوسمان، مطبوعات الامانة العامة للثقافة والشباب، بغداد، 1984، ل112.
- ستران و دیلان، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: کامیران درباز هروری و شغان شکرى هروری، ده‌زگای چاپ و بئاوکردنه‌وه‌ی موکریانى، هه‌ولیر، 2001.
- سترانیت شاه‌ی و دیلانا، کومه‌لا ئیکي، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: أحمد عبدالله زه‌رو و خالد حسین یعقوب، مطبعة علاء، بغداد، 1980.
- سترانین داووه‌ت و گوڤه‌ندیت کوردان، کۆمکرن و به‌ره‌فکرنا: حجي جعفر، مطبعة الحوادث، بغداد، 1986.
- شه‌هیان: سترانین شه‌هیان و گوڤه‌ندان ل ده‌فهره‌ه‌کارى، کۆمکرن: فه‌زله‌ددین نیروه‌ی، ده‌زگه‌هی سپریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2011.
- گوڤه‌ند، نورالدين سعید مصطفی، به‌رگی ئیکي، مطبعة علاء، بغداد، 1985.

ژیدەر

— په‌رتووکیڤ ب زمانی کوردی:

Kurdî, WeŞanxaneyaya Do Şehit Muhtar Mah, Istanbul.

- Stranên Folklorîk Ên botan-2, Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî, WeŞanxaneyaya Vateyî, Istanbul.

- په‌رتوو کین عه‌ره‌بی:

- دراسة في ادب الفولكلور الكردي، د. عزالدین مصطفی رسول، ط2، مطبوعات الاكاديمية الكوردية، أربیل، 2011.

- گوفارا:

- کورته باسیک له بابته ئه‌ده‌بی میلی (فولکلور) کوردی یه‌وه، د. مارف خه‌زنه‌دار، گوفاری کاروان، ژ76، 1989.

- STRANA KURDÎ (KURMANCÎ): DEVERA HEKARÎYAN WEKÎ NIMÛNE, YaŞar KAPLAN, BingÖl univertesiyê YaŞayan Diller EnstitÛsÛ Dergisi, Yil: 1, cilt 1, sayi2, kasim 2015.

ده‌ستنیس:

- قه‌دری جان ژیان و به‌ره‌م (ده‌ستنیس)، نفیسین و به‌ره‌ه‌فکر: ئه‌دیب چه‌لکی.

- فه‌ره‌نگا سپیریژ، محمه‌د ئه‌مین دۆسکی، چ2 (زیده‌کری و فه‌وژارتی یه‌)، ده‌زگه‌هی سپیریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2016.

- کۆمه‌لێک گۆرانی فولکلوری له ناوچه‌ی سلێمان، موش، شرناخ، خه‌رزان و باتمان، به‌رگی دووه‌م، کۆکردنه‌وه‌ی: مسته‌فا گازی، ئینستیتوتی که‌له‌پووری کورد، چاپخانه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2009.

- ل میثانداریا (هه‌لال به‌رچی) و سترانا فلکلوریا ده‌فه‌را نه‌یلێ، ئه‌نستیتویا که‌له‌پووری کوردی - ده‌وک، چاپخانه‌یا کارۆ، 2016.

- نارینک و سه‌ری زاقا ل ده‌فه‌را به‌رواری بالا، کامیران نه‌بی به‌رواری، ده‌زگه‌هی سپیریژ یی چاپ و وه‌شانی، ده‌وک، 2005.

- هنده‌ک فه‌کۆلین ل دۆر فولکلوری کوردی (لیکۆلینه‌وه‌)، حجی جعفر، به‌کیتی نووسه‌رانی کورد (چاپخانه‌ی شه‌هاب)، هه‌ولێر، 2013.

- Ravekirina Sitranên Gelêrî (Rojavayê Kurdistanê), Berhevkarin û Şirovekirin: Salihê Heydo, Enstîtuya Kelepûrê Kurdî-Dihok.

- Stranên Folklorîk Ên botan (bergê yakem), Berhevkar: Sayda Goyan, Enstîtuya Kelepûrê

الخلاصة

تعتبر أغاني الدبكة، أحد أهم أنواع الأغنية عند الشعب الكوردي، حيث أهتم بها وغناها في الأعراس لمئات السنين السنين. من ناحية المضمون تعتبر هذه الأغاني بسيطة وسهلة، لكن من ناحية الكشل تعتبر معقدة ولها أشكال و قوالب مختلفة.

لحد الآن لم يتم دراسة قوالب هذه الأغاني دراسة معمقة مفصلة، لذلك يتناول هذا البحث الموسوم (القوالب الرئيسية لأغنية الدبكة الكرمانجية) القوالب الرئيسية لأغاني الدبكة الكرمانجية. وقد عمل الباحث على تحديد القوالب الرئيسية ل(2015) أغنية، حيث صنفها حسب القوالب، من ناحية أخرى حدد لكل قالب عدد الأغاني المنظومة عليها و نسبتها المؤية.

في الختام توصل الباحث إلى عدد من النتائج أهمها أن لأغاني الدبكة الكرمانجية قوالب كثيرة و معقدة، وهذه القوالب تتوزع على نوعين: القوالب الرئيسية و القوالب الخاصة، إضافة الى أغان قليلة ليس لها قالب معين.

ABSTRACT

Dance Folk songs are regarded one of the most important types of the song for the Kurdish people; Kurds have been interested in them and have been singing them in weddings for hundred years. Regarding to the content, these songs are simple and easy, but in terms of the template they are complex and have different forms and patterns.

So far, the templates of these songs have not been studied in depth, so this research, entitled as "The Main Templates of Kurmanji Dance Folk Songs," examines the main templates and patterns of Kurmanji Dance Folk songs. The researcher has identified the main templates of 2015 songs, classified by templates. On the other hand, for each template, the number of songs that systemized on each template, has been identified altogether with its percentage.

In conclusion, the researcher came to a number of results, the most important of which is that Kurmanji Dance Folk songs have many complex templates, and these templates are distributed into two types: the main templates and special templates, in addition to a few songs that do not have certain templates